Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (четвърти състав)

21 юли 2016 година*

„Преюдициално запитване — Конкуренция — Член 101, параграф 1 ДФЕС — Изцяло вътрешно положение — Прилагане на аналогична национална правна уредба — Компетентност на Съда — Съгласувана практика — Отговорност на предприятие поради действия на доставчик на услуги — Условия“

По дело C-542/14

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Augstākā tiesa (Върховен съд, Латвия) с акт от 13 ноември 2014 г., постъпил в Съда на 27 ноември 2014 г., в рамките на производство по дело

SIA „VM Remonts“, по-рано SIA „DIV un Ko“, и

SIA „Ausma grupa“,

срещу

Konkurences padome

и

Konkurences padome

срещу

SIA „Pārtikas kompānija“,

СЪДЪТ (четвърти състав),

състоящ се от: T. von Danwitz, председател на състава, C. Lycourgos, E. Juhász, C. Vajda и K. Jürimäe (докладчик), съдии,

генерален адвокат: M. Wathelet,

секретар: M. Aleksejev, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 21 октомври 2015 г.,

* Език на производството: латвийски.

като има предвид становищата, представени:

— за латвийското правителство, от I. Kalniņš и J. Treijs-Gigulis, в качеството на представители,

— за италианското правителство, от G. Palmieri, в качеството на представител, подпомагана от P. Gentili, avvocato dello Stato,

— за Европейската комисия, от N. Khan и C. Giolito, както и от I. Rubene, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 3 декември 2015 г.,

постанови настоящото

Решение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 101, параграф 1 ДФЕС.

2 Запитването е отправено във връзка със спор, от една страна, на SIA „VM Remonts“, по-рано SIA „DIV un Ko“, и SIA „Ausma grupa“ с Konkurences padome (Съвет по конкуренция, Латвия), и от друга страна, на последния със SIA „Pārtikas kompānija“ относно твърдяно съгласуване на посочените предприятия при участието им в процедура за възлагане на обществена поръчка, организирана от град Юрмала (Латвия).

Правна уредба

Латвийското право

3 Член 11, параграф 1 от Konkurences likums (Закон за конкуренцията) от 4 октомври 2001 г. (*Latvijas Vēstnesis*, 2001 г., бр. 151) гласи:

„Забраняват се и се считат за нищожни, считано от момента на тяхното сключване, споразумения между икономически оператори, които имат за цел или резултат предотвратяване, ограничаване или нарушаване на конкуренцията на територията на Латвия, включително споразуменията, отнасящи се до:

[…]

5) участие или въздържане от участие в процедури за възлагане на поръчки и търгове, или условия, свързани с такива действия (или въздържане от действия), с изключение на случаите, когато участниците са оповестили публично съвместната си оферта и целта на същата не е да предотврати, ограничи или наруши конкуренцията;

[…]“.

Спорът в главното производство и преюдициалният въпрос

4 Общинският съвет на град Юрмала открива процедура за възлагане на обществена поръчка за снабдяване на учебни заведения с хранителни продукти. DIV un Ko, Ausma grupa и Pārtikas kompānija представят оферти за обществената поръчка.

5 При изготвянето и представянето на офертата си Pārtikas kompānija се обръща за правна помощ към SIA „Juridiskā sabiedrība „B&Š partneri“. Последното дружество на свой ред се обръща към подизпълнител — SIA „MMD lietas“, което пък е получило проекта на оферта на Pārtikas kompānija.

6 Съгласно акта за преюдициално запитване Pārtikas kompānija е изготвило проекта си на оферта напълно независимо и без съгласуване на цените с DIV un Ko или с Ausma grupa.

7 От акта за преюдициално запитване също следва, че без да информира Pārtikas kompānija, MMD lietas се е ангажирало да изготви и съответните оферти на DIV un Ko и Ausma grupa. При това служител на MMD lietas използва офертата на Pārtikas kompānija като основа, за да изготви офертите на другите двама оференти. Служителят по-специално изготвя двете оферти въз основа на цените в офертата на Pārtikas kompānija по такъв начин, че офертата на Ausma grupa да е приблизително с 5 % по-ниска от тази на Pārtikas kompānija, а тази на DIV un Ko — с 5 % по-ниска от тази на Ausma grupa.

8 С решение от 21 октомври 2011 г. Съветът по конкуренция приема, че трите предприятия оференти са нарушили член 11, параграф 1, точка 5 от Закона за конкуренцията, като са изготвили съвместно офертите си с цел да симулират ефективна конкуренция помежду си. Съветът по конкуренция приема, че посочената съгласувана практика нарушава конкуренцията и налага глоба на предприятията.

9 DIV un Ko, Ausma grupa и Pārtikas kompānija подават жалби за отмяна на последното решение. Administratīvā apgabaltiesa (Регионален административен съд, Латвия) го отменя с решение от 3 юли 2013 г. в частта, в която установява извършено от Pārtikas kompānija нарушение, но го потвърждава в отнасящата се до останалите две предприятия част.

10 Всъщност, макар да приема, че съществуващото аритметично съотношение между цените на офертите на тримата оференти свидетелства за наличието на съгласувана практика, съдът все пак счита, че нищо не доказва участието в нея на Pārtikas kompānija.

11 DIV un Ko и Ausma grupa подават касационни жалби пред Augstākā tiesa (Върховен съд, Латвия) срещу решението на Administratīvā apgabaltiesa (Регионален административен съд) в частта, с която жалбите им са отхвърлени. Съветът по конкуренция подава касационна жалба срещу решението в частта, с която е уважена жалбата на Pārtikas kompānija.

12 В този контекст запитващата юрисдикция отбелязва, че страните в главното производство не спорят по липсата на възможност въпросната съгласувана практика да засегне търговията между държавите членки. Тя обаче посочва, че при изготвянето на Закона за конкуренцията е отчетена необходимостта от хармонизиране на националното конкурентно право с това на Европейския съюз и че съответстващата на закона уредба в правото на Съюза се съдържа в членове 81 ЕО и 82 ЕО (понастоящем членове 101 ДФЕС и 102 ДФЕС). Що се отнася в частност до член 11, параграф 1 от споменатия закон, то разпоредбата му по същество е идентична с тази на член 101, параграф 1 ДФЕС. Прилагането на споменатия член 11, параграф 1 не би трябвало да е различно от това на член 101, параграф 1 ДФЕС.

13 Тъй като обаче Administratīvā apgabaltiesa (Регионален административен съд), който единствено е компетентен да разгледа фактите по делото, не е установил, че ръководителите на Pārtikas kompānija са разрешили действията на MMD lietas или че са били уведомени за тях, запитващата юрисдикция иска да се установи дали в случай като разглеждания в главното производство предприятие като Pārtikas kompānija може да се държи отговорно за участие в съгласувана практика по смисъла на член 101, параграф 1 поради действия на предоставящ му услуги на свободна практика доставчик като MMD lietas.

14 Запитващата юрисдикция иска в частност да се установи дали съображенията — които се съдържат в точка 97 от решение от 7 юни 1983 г., Musique Diffusion française и др./Комисия (100/80—103/80, EU:C:1983:158) и в точка 25 от решение от 7 февруари 2013 г., Slovenská sporiteľňa (C-68/12, EU:C:2013:71) и съгласно които за вменяване на отговорност на предприятие за нарушение на член 101, параграф 1 ДФЕС не се изисква действие, нито дори знание на съдружниците или на управителите на съответното предприятие, а действие на лице, което е упълномощено да действа за сметка на предприятието — са релевантни в случай като разглеждания в главното производство.

15 При тези условия Augstākā tiesa (Върховен съд) решава да спре производството и да постави на Съда следния преюдициален въпрос:

„Следва ли член 101, параграф 1 ДФЕС да се тълкува в смисъл, че за да се приеме, че предприятие е участвало в ограничаващо конкуренцията споразумение, трябва да се докаже, че ръководител на предприятието е извършил лично действия или че е знаел или е дал съгласието си за извършването на действия от лице, което предоставя външни спрямо предприятието услуги и същевременно действа за сметка на други участници в евентуално забранено споразумение?“.

По преюдициалния въпрос

По компетентността на Съда

16 В акта за преюдициално запитване Augstākā tiesa (Върховен съд) отбелязва, че разглежданата в главното производство съгласувана практика се отнася до чисто вътрешно положение и не поражда последици за търговията между държавите членки. Поради това според запитващата юрисдикция член 101, параграф 1 ДФЕС не би трябвало да е приложим към спора в главното производство. Това налага да се провери дали отговорът на поставения от нея въпрос е от компетентността на Съда.

17 В това отношение следва да се напомни, че Съдът многократно е постановявал, че е компетентен да се произнася по преюдициално запитване относно разпоредби на правото на Съюза в случаи, в които фактите по главното производство не попадат в приложното поле на правото на Съюза, стига въпросните разпоредби да са станали приложими по силата на националното право, в което възприетите за чисто вътрешни положения разрешения са в съответствие с тези в правото на Съюза. Всъщност съгласно постоянната практика на Съда, за да се избегнат последващи различия в тълкуването, в подобни случаи е налице несъмнен интерес на Съюза от еднакво тълкуване на заимстваните от правото на Съюза разпоредби или понятия, независимо от изискванията за прилагането им (вж. по-специално решения от 14 март 2013 г., Allianz Hungária Biztosító и др., C-32/11, EU:C:2013:160, т. 20, от 4 декември 2014 г., FNV Kunsten Informatie en Media, C-413/13, EU:C:2014:2411, т. 18 и от 26 ноември 2015 г., Maxima Latvija, C-345/14, EU:C:2015:784, т. 12).

18 От акта за преюдициално запитване в случая следва, от една страна, че латвийският законодател изрично е искал да хармонизира националното конкурентно право с това на Съюза и следователно е решил да приложи идентично третиране на вътрешните и на уредените с правото на Съюза положения. От друга страна, Augstākā tiesa (Върховен съд) посочва, че член 11, параграф 1 от Закона за конкуренцията съдържа по същество правна уредба, идентична с тази по член 101, параграф 1 ДФЕС, и че споменатият член 11, параграф 1 трябва да се тълкува по същия начин като член 101, параграф 1 ДФЕС.

19 При това положение отговорът на поставения въпрос е от компетентността на Съда.

По същество

20 С въпроса си запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 101, параграф 1 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че предприятие може да се държи отговорно за съгласувана практика поради действия на предоставящ му услуги доставчик на свободна практика.

21 В това отношение следва да се отбележи, най-напред, че въпросът се отнася не до правилата за преценка на доказателствата и стандарта на доказване, които при липса на правила на Съюза в тази област по принцип спадат към процесуалната автономия на държавите членки (вж. решение от 21 януари 2016 г., Eturas и др., C-74/14, EU:C:2016:42, т. 29—37), а до елементите от фактическия състав на нарушението, които трябва да са изпълнени, за да се приеме, че дадено предприятие е отговорно за съгласувана практика.

22 По-нататък, следва да се напомни, че в контекста на конкурентното право на Съюза понятието за предприятие трябва да се схваща като обозначаващо една стопанска единица, макар от правна гледна точка тази стопанска единица да е съставена от няколко физически или юридически лица (решения от 12 юли 1984 г., Hydrotherm Gerätebau, 170/83, EU:C:1984:271, т. 11 и от 10 септември 2009 г., Akzo Nobel и др./Комисия, C-97/08 P, EU:C:2009:536, т. 55).

23 Предвид това следва да се отбележи, на първо място, че решения от 7 юни 1983 г., Musique Diffusion française и др./Комисия (100/80—103/80, EU:C:1983:158), и от 7 февруари 2013 г., Slovenská sporiteľňa (C-68/12, EU:C:2013:71), са постановени от Съда по случаи, при които предприятията се разследват поради действия на техни служители. Тъй като обаче изпълнява функциите си в полза и под ръководство на предприятието, за което работи, служителят се приема за част от стопанската единица, която това предприятие съставлява (вж. в този смисъл решение от 16 септември 1999 г., Becu и др., C-22/98, EU:C:1999:419, т. 26).

24 За целите на установяване на нарушения на конкурентното право на Съюза евентуални антиконкурентни действия на служител могат да се считат за действия на предприятието, за което той работи, и по принцип ангажират отговорността на това предприятие.

25 За разлика от него обаче доставчик, който извършва срещу заплащане услуги на свободна практика на определен пазар, трябва да се счита, за целите на прилагането на правилата за санкциониране на антиконкурентното поведение, за предприятие, отделно от тези, на които предоставя услуги, като действията му не биха могли по презумпция да се считат за действия на някое от тези предприятия.

26 Следователно отношенията между предприятие и негови служители по принцип не са сравними с отношенията, които съществуват между предприятие и предоставящи му услуги доставчици, поради което съображенията, съдържащи се в точка 97 от решение от 7 юни 1983 г., Musique Diffusion française и др./Комисия (100/80—103/80, EU:C:1983:158) и точка 25 от решение от 7 февруари 2013 г., Slovenská sporiteľňa (C-68/12, EU:C:2013:71), не са относими към последното положение.

27 Предвид това не може да се изключи възможността при определени обстоятелства доставчик да се представя като извършващ услуги на свободна практика, а в действителност да действа под ръководството или контрола на ползващото се от услугите му предприятие. Такъв например би бил случаят, ако при упражняване на договорената дейност той почти или въобще не разполага със самостоятелност и гъвкавост, като с твърдените услуги на свободна практика прикрива трудово правоотношение (вж. в този смисъл решение от 4 декември 2014 г., FNV Kunsten Informatie en Media, C-413/13, EU:C:2014:2411, т. 35 и 36). Впрочем за такова ръководство или контрол би могло да се съди по съществуването на особени организационни, икономически и юридически връзки между разглеждания доставчик и ползвателя на услугите по подобие на

отношенията между дружествата майки и техните дъщерни дружества (вж. в този смисъл решение от 24 юни 2015 г., Fresh Del Monte Produce/Комисия и Комисия/Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P и C-294/13 P, EU:C:2015:416, т. 75 и 76 и цитираната съдебна практика). При такива обстоятелства ползващото услугите предприятие би могло да се държи отговорно за евентуални действия на доставчика.

28 На второ място, следва да се отбележи, че ако съответният доставчик действително извършва услуги на свободна практика, като националната юрисдикция трябва да провери дали това е така, при обстоятелства като в главното производство ползващото се от услугите му предприятие може да се държи отговорно за съгласувана практика с участието на същия доставчик само при определени условия.

29 Следва да се напомни приетото в това отношение от Съда, а именно че предприятие може да се държи отговорно за противоречащи на конкуренцията съглашения или съгласувани практики, ако със собственото си поведение е искало да допринесе за преследваните от всички участници общи цели и ако е знаело за планираните или прилаганите от други предприятия конкретни действия за постигането на същите цели или е могло разумно да ги предвиди и е било готово да приеме свързания с тях риск (вж. в този смисъл решение от 8 юли 1999 г., Комисия/Anic Partecipazioni, C-49/92 P, EU:C:1999:356, т. 87).

30 В този смисъл ползващото се от услугите предприятие може по-специално да се държи отговорно за спорната съгласувана практика, ако е знаело за преследваните от конкурентите му и от доставчика му антиконкурентни цели и ако с поведението си е искало да допринесе за тяхното постигане. Това условие в действителност би било изпълнено в случаите, когато предприятието е искало посредством доставчика си да разгласи чувствителна търговска информация на конкурентите си или изрично или мълчаливо е дало съгласието си той да им я предостави (вж. по аналогия решения от 7 януари 2004 г., Aalborg Portland и др./Комисия, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P и C-219/00 P, EU:C:2004:6, т. 82—84 и от 21 януари 2016 г., Eturas и др., C-74/14, EU:C:2016:42, т. 28), но не би било изпълнено в случаите, когато доставчикът е използвал чувствителна търговска информация на ползващото се от услугите му предприятие, без да го е уведомил за това, за да изготви офертите на конкурентите му.

31 Същото ползващо се от услугите предприятие може да се държи отговорно за спорната съгласувана практика и в случаите, когато е можело разумно да предвиди, че избраният от него доставчик ще предостави на конкурентите му негова търговска информация и е било готово да приеме свързания с това риск.

32 Националната юрисдикция следва в съответствие с националната си правна уредба относно преценката на доказателства и стандарта на доказване да провери дали при обстоятелства като в главното производство някое от посочените условия е изпълнено.

33 С оглед на всички изложени съображения на поставения въпрос следва да се отговори, че член 101, параграф 1 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че предприятие може по принцип да се държи отговорно за съгласувана практика поради действия на негов доставчик на услуги на свободна практика само ако е изпълнено някое от следните условия:

— доставчикът в действителност е извършвал дейността си под ръководството или контрола на съответното предприятие или

— предприятието е знаело за преследваните от конкурентите му и доставчика антиконкурентни цели и със собственото си поведение е искало да допринесе за тяхното постигане, или пък

— предприятието е можело разумно да предвиди антиконкурентните действия на конкурентите си и на доставчика и е било готово да приеме свързания с тях риск.

По съдебните разноски

34 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (четвърти състав) реши:

Член 101, параграф 1 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че предприятие може по принцип да се държи отговорно за съгласувана практика поради действия на негов доставчик на услуги на свободна практика само ако е изпълнено някое от следните условия:

— доставчикът в действителност е извършвал дейността си под ръководството или контрола на съответното предприятие или

— предприятието е знаело за преследваните от конкурентите му и доставчика антиконкурентни цели и със собственото си поведение е искало да допринесе за тяхното постигане, или пък

— предприятието е можело разумно да предвиди антиконкурентните действия на конкурентите си и на доставчика и е било готово да приеме свързания с тях риск.

Подписи